

Список цитированных источников

1. Феномен и категория зрелости в психологии / Отв. ред. А.Л. Журавлев, Е.А. Сергиенко. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. – 223 с.
2. Улыбина, Е.В. Психология обыденного сознания / Е.В. Улыбина. – М.: Смысл, 2001. 264 с.

ZESPOŁY TEATRALNE I CHÓRY JAKO FORMY PRACY OŚWIATY POZASZKOLNEJ W WOJEWÓDZTWIE POLESKIM W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Andrzej Smolarczyk,
Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

Główne cele jakie stawiano oświacie pozaszkolnej w województwie poleskim w dwudziestolecu międzywojennym były bardzo zbliżone do zadań stawianych szkolnictwu powszechnemu. Do najważniejszych należy zaliczyć: asymilację mniejszości narodowych i szerzenie wpływów polskich, integrację z pozostałymi dzielnicami Polski, walkę z analfabetyzmem, zwalczanie wpływów komunistycznych. Status oświaty pozaszkolnej na Polesiu od początku lat dwudziestych był równorzędny do kształcenia dzieci w wieku szkolnym. Władze państwowe uważały też, że oświata pozaszkolna obok akcji gospodarczej była najważniejszą formą oddziaływania na mniejszości narodowe na ziemiach północno-wschodnich w celu ich asymilacji narodowej i kulturalnej [1, k. 280].

Pracą oświatową zajmowali się głównie nauczyciele szkół powszechnych. Ich motywację do podejmowania ogromnego wysiłku społecznego poza zasadniczym miejscem zatrudnienia możemy tłumaczyć dwojako. Z jednej strony było to na ogół dobrowolne angażowanie się do pracy pozaszkolnej, wynikające z pobudek głęboko patriotycznych i prospołecznych. Z drugiej zaś strony nauczyciel pozostawał funkcjonariuszem państwowym, który reprezentował interesy rządowe. Na nauczycielach ciążyła ogromna presja władz, które traktowały ich jako „narzędzie oddziaływania nacisku politycznego na ludność” [9, s.73]. Nacisk władz państwowych był faktycznie ogromny. Nauczyciele na Polesiu musieli realizować plany rządowe zmierzające do polonizacji tych terenów. Opór środowiska nauczycielskiego wobec władz nie był rzeczą prostą. Państwo polskie było pracodawcą w szkolnictwie publicznym oraz decydowało o zatrudnieniu nauczycieli w szkołach prywatnych. Lęk przed utratą posady był, jak się wydaje, ważnym czynnikiem stymulującym działania pewnej części środowiska nauczycielskiego. Należy zgodzić się z tezą Mieczysława Iwanickiego, iż krzywdzące byłoby stwierdzenie posądzające nauczycielstwo o rozwijanie działalności pozaszkolnej z powodu chęci „przygodobania się” władzom państwowym [3, s. 33]. Nie należy jednak lekceważyć tego aspektu jako jednego z czynników wpływających na motywację zachowań nauczycieli zajmujących się pracą oświatową. Wartość pracy w szkolnictwie wzrosła wyraźnie w okresie kryzysu ekonomicznego początku lat trzydziestych.

Władze szkolne w województwie poleskim do pięciu najważniejszych form pracy oświatowo-pozaszkolnej zaliczały: 1. kursy wieczorowe, 2. świetlice, 3. biblioteki, 4. zespoły teatralne i chóry, 5. uniwersytety powszechne, względnie niedzielne. Do innych form pracy oświatowej zaliczano: pracę organizacji społecznych, akcję domów ludowych, akcję odczytową, akcję wycieczkową [8, s. 72].

Pracę zespołów teatralnych i chórów ludowych w okresie międzywojennym nadzorował Związek Teatrów i Chórów Ludowych. Regionalny związek teatrów ludowych w

województwie poleskim został założony przez Ferdynanda Peszeka w 1930 r. i nosiła nazwę Poleski Związek Teatrów i Chórów Ludowych w Brześciu nad Bugiem.

Działalność teatrów ludowych była oparta o nauczycieli szkół powszechnych. Szkoły powszechne były też najczęstszymi siedzibami teatrów ludowych. Nauczyciel był reżyserem i scenarzystą, młodzież szkolna występowała jako aktorzy, a rodzice stanowili widownię. W latach trzydziestych siedzibami teatrów ludowych stały się domy ludowe. Wzrastała wartość artystyczna przedstawień, ale kreatorem działalności teatralnej dalej pozostawał nauczyciel szkoły powszechnej. W Okręgu Szkolnym Brzeskim członkami Poleskiego Związku Teatrów i Chórów Ludowych byli w 95% nauczyciele powszechnych szkół publicznych [3, s. 145].

Pomimo ogromnego przeciążenia pracą nauczycieli szkół powszechnych to właśnie na nich spadł ciężar prowadzenia teatrów ludowych. Nauczyciele byli niejako zobowiązani przez resort oświaty do wspierania działalności teatralnej. Nauczyciele nie byli przygotowani merytorycznie do przygotowywania sztuk teatralnych na wysokim poziomie artystycznym. Nie mieli nawet takich aspiracji, bo bardziej interesował ich aspekt upowszechniania oświaty oraz oddziaływanie społeczne i wychowawcze.

W pracy zespołów teatralnych największą bolączką był wybór odpowiedniej do możliwości inscenizacyjnych wsi poleskiej sztuki teatralnej. Pomocą miał być wydany przez Instytut Teatrów Ludowych w Warszawie „Rozumowany katalog sztuk teatralnych” J. Turowiczówny. Od początku lat trzydziestych przy każdym inspektoracie OSB działały biblioteki teatralne. Jeżeli w danym inspektoracie poszukiwany scenariusz się nie znajdował, ułatwiano jego odnalezienie i ściąganie z innych palcówek [5, s. 21].

Ogromną pomocą warsztatową dla kierowników zespołów teatralnych był wydawany w Warszawie „Teatr Ludowy”, który w latach trzydziestych władze oświatowe prenumerowały we wszystkich inspektoratach OSB. Nauczyciele szkół powszechnych opiekujący się pracą teatrów ludowych znajdowali w nim informacje techniczne, porady, opracowania treści repertuarowych, inscenizacje pieśni ludowych, zwyczajów, obrzędów, wydarzeń życia państwowego, recytacji zespołowych, gotowych scenariuszy na obchody świąt państwowych oraz repertuar chóralno-orkiestrowy.

Kuratorium OSB wraz z Poleskim Związkiem Teatrów i Chórów Ludowych w połowie lat trzydziestych rozpoczęły wydawanie „Wieczorów Świetlicowych”, by dostarczyć zespołom teatralnym działającym na terenie OSB odpowiedni repertuar uwzględniający specyfikę poszczególnych regionów wchodzących w jego skład. Powstał cykl ogólny zatytułowany „Piękna nasza Polska cała”, składający się z „Wieczorów Świetlicowych” poświęconych poszczególnym regionom: „Wieczór Poleski”, „Wieczór Poleski II”, „Wieczór Kurpiowski”, „Wieczór Podlaski” [5, s. 22].

Znaczenie teatrów ludowych wzrosło po dojściu do władzy obozu sanacyjnego. Władze oświatowe przypisywały teatrom ludowym specyficzne zadanie: *poprzez oddziaływanie na uczucia obudzić duszę jednostki z duchowego marazmu, oderwać od codzienności przeżyć, wzbudzić tęsknotę do społecznego obcowania, spopularyzować aktualne hasła* [5, s. 22]. Repertuar teatralny wykorzystywano w promowaniu idei wychowania państwowego. Organizowano imprezy artystyczne będące oprawą świąt narodowych i państwowych. Na terenach mieszanych narodowościowo, zwłaszcza na Polesiu i Wołyniu polskie zespoły teatralne występowały w języku białoruskim i ukraińskim. W języku polskim występowały zaś zespoły białoruskie i ukraińskie [3, s. 145].

Pod względem organizacyjnym zespoły teatralne i chóry dzielono na dwa rodzaje: zespoły elitarne i zespoły doraźne. Chór czy teatr zaliczano do elitarnych, gdy jego

działalność wykazywała się celowością i stałością, programowym repertuarem, który musiał posiadać odpowiedni poziom techniki śpiewaczej i teatralnej oraz odpowiednio merytorycznie przygotowanego dyrygenta lub reżysera. Stałość pracy była rozumiana jako planowa działalność rozłożona w dłuższym wymiarze czasowym (stałe dni i godziny funkcjonowania przez minimum jeden sezon oświatowy). Chóralne zespoły elitarne mogły być jednogłosowe, dwugłosowe i wielogłosowe. Chór elitarny musiał posiadać pewien zasób techniki śpiewaczej. W przypadku zespołu jednogłosowego czynnikami wymaganymi były: walory głosowe śpiewaków, dokładna rytmika, poprawna emisja głosu i dykcja, właściwa interpretacja linii melodyjnej i tekstu oraz doborowy repertuar dopasowany do środowiska i zaawansowania zespołu [7, s. 23-24].

W funkcjonowaniu zespołów doraźnych brakowało systematyczności w znaczeniu ciągłości pracy (w wymiarze czasowym i repertuarowym). Zespoły doraźne były to przeważnie twory początkowe, które rozrastały się do wyższej formy. Zespoły doraźne prowadziły swą działalność sporadycznie, reaktywując się w celu wzbogacenia akademii, poranku muzycznego lub wieczornicy [7, s. 23-24].

Doraźne zespoły teatralne i chóralne miały do wykonania zadanie umasowienia śpiewu i teatru wśród największej rzeszy mieszkańców Polesia. Teatr doraźny stawał się teatrem powszechnym, a doraźny chór miał „rozśpiewać ogół”. Chóry i teatry doraźne rozpowszechniały najpopularniejsze pieśni i widowiska, wykorzystywały każdą sposobność, by powszechnie wyrażać uczucia i myśli. Znacznie ważniejsze było oddziaływanie społeczne niż poziom artystyczny przedstawienia lub śpiewu[4].

W 1934 r. Poleski Związek Teatrów i Chórów Ludowych w Brześciu nad Bugiem sprawował pieczę nad 80 zespołami teatralnymi. Bezpośrednio do Związku należało 51 zespołów teatralnych, zaś zespołów obsługiwanych przez związek było 29 [6, s. 5]. W 1938 r. liczba zespołów teatralnych wzrosła do 238 (liczba zespołów teatralnych należących do związku wynosiła 68, liczba zespołów obsługiwana przez związek wynosiła 170). Władze szkolne w roku 1938 zarejestrowały 332 zespoły teatralne [6, s. 118-119].

Tabela 1 – Chóry, teatry i kapele ludowe w województwie poleskim w latach 1932/1933, 1934/1935, 1935/1936, 1936/1937

Obwody	1932/1933		1934/1935			1935/1936		1936/1937	
	Chóry	Teatry	Chóry	Teatry	Kapele	Chóry	Teatry	Chóry	Teatry
brzeski	5	-	20	25	5	19	14	9	48
drohicki	12	-	6	43	3	24	42	32	37
koszyrski	1	-	6	10	4	5	11	6	17
kobryński	11	31	10	18	2	11	15	9	19
kosowski	7	-	13	19	8	12	19	14	28
luniniecki	-	9	12	13	-	24	24	24	27
piński	13	31	29	52	3	3	5	25	6
prużański	-	-	3	15	6	10	12	13	21
stoliński	-	9	15	23	-	16	15	16	28
woj. poleskie	49	80	114	218	31	124	157	148	231

Źródło: DzUKOSB za rok 1937, s. 476.

Powyższe zestawienie statystyczne przedstawia rozwój chórów i teatrów ludowych w latach 1932/1933 – 1936/1937 w województwie poleskim (tabela 1). W roku 1932/1933 funkcjonowało na terenie województwa jedynie chórów. W trzech powiatach nie było ich

всего, а в повiecie koszyrskim jedynie jeden. Zespoły teatralne w liczbie 80 działały tylko w 4 powiatach (kobryńskim i pińskim po 31 oraz w łuninieckim i stolińskim po 9), w pięciu powiatach nie było ich wcale (brzeskim, drohickim, koszyrskim, kosowskim, prużańskim). W ciągu czterech lat liczba chórów na Polesiu wzrosła do 148, zaś teatrów do 231. Nie była to liczba zadawalająca, ale wzrost w tym okresie był trzykrotny. Liczba chórów w poszczególnych powiatach wahała się od 6 do 31, a teatrów od 6 do 48. Rozkład taki wydaje się być bardziej racjonalny i świadczy o pewnej planowanej polityce w tej przestrzeni.

Bibliografia

1. Archiwum Akt Nowych [AAN], Ministerstwo Spraw Wewnętrznych [MSW], sygn. 20174, k. 280, *Zjazd starostów województwa wileńskiego z dnia 6-7 grudnia 1928 r.*
2. Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego [DzUKOSB] za 1935 r. i 1937 r.
3. Iwanicki M., *Spoleczna działalność pozaszkolna nauczycieli szkół powszechnych w Polsce w latach 1918-1939*, Olsztyn 1984.
4. *O organizację pieśniarstwa i teatralnictwa ludowego*, [w:] Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego [DzUKOSB] za 1935 r.
5. Okuszeko W., *Pomoce instrukcyjne w zespole teatralnym*, [w:] Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego [DzUKOSB] za 1937 r.
6. „Teatr Ludowy”, 1935, nr 1.
7. Witek T., *Z wybranych zagadnień chóralnych i teatralnych*, [w:] Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego [DzUKOSB] za 1937 r.
8. *Wyniki pracy oświatowo-pozaszkolnej w Okręgu Szkolnym Brzeskim w roku szkolnym 1933/1934*, [w:] Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego [DzUKOSB] za 1935 r.
9. Żamowski J., *O inteligencji polskiej lat międzywojennych*, Warszawa 1965.

ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В АМЕРИКАНСКОЙ ОККУПАЦИОННОЙ ЗОНЕ НА ТЕРРИТОРИИ ГЕРМАНИИ (1945–1949): НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИСТОРИИ

М.В. Стрелец

Брестский государственный технический университет, г. Брест, Беларусь

Нынешняя конференция проходит в год, когда отмечается 70-летие Великой Победы, одержанной государствами антигитлеровской коалиции во Второй мировой войне. С итогами данной войны генетически связана проблематика, совпадающая с названием доклада. Для поколения переживших войну и его потомков принципиально важен ответ на вопрос: «Извлекли ли немцы уроки из прошлого?» Цель доклада – проследить посттоталитарное очищение на германской земле на примере американской оккупационной зоны.

Отправной точкой для формирования соответствующего направления американской политики явились решения Ялтинской, Потсдамской конференций. В работе этих конференций приняли участие высшие руководители СССР, США, Великобритании и Северной Ирландии. В Ялте американскую делегацию возглавлял Ф.Д. Рузвельт, в Потсдаме – Г. Трумэн.

Администрация Ф.Д. Рузвельта считала, что «только раздробленная и экономически слабая Германия не смогла бы больше представлять угрозу миру. Однако